

राष्ट्रिय उर्जा सुरक्षा सम्बन्धमा स्वतन्त्र उर्जा उत्पादकहरुको संस्था (IPPAN) को स्वेतपत्र

मुलुक यतिवेला चौतर्फी संकटमा छ । संविधान निर्माणपछि सम्पूर्ण ध्यान आर्थिक समृद्धिका कार्यक्रम तर्फ केन्द्रित हुने अपेक्षा विपरीत नसोचेको संकटको सामना गरिरहेको छ । भारतीय “अघोषित” नाकाबन्दीलाई विभिन्न तरिकाले परिभाषित गरिएपनि सामरिक महत्वको पेट्रोलियम बोकेको ट्रकहरुमात्रै रोकिनुले कताकता तेल युद्धको आभाष दिन्छ । त्यसकारण हाम्रो बुझाईमा अहिलेको सिमामा भइरहेको रुकावट निचोडमा पेट्रोलियम नाकाबन्दी नै हो । अझ प्रष्ट भन्दा यो उर्जामाथिको नाकाबन्दी हो ।

आज पेट्रोलियम पदार्थको संकटले मुलुकको औद्योगिक र व्यवसायिक क्षेत्र पुर्ण रुपमा तहसनहस हुँदैछ भने सामाजिक सद्भावने बिग्रन सक्ने स्थितिमा पुगेको छ । देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादन लगभग ४०० अर्ब रुपैयाँले घटेको अनुमान गरिएको छ, जुन पूँजीले लगभग २५०० मेगावाट बराबरको जलविद्युत आयोजना बन्न सक्दथ्यो । यसरी उत्पादित आयोजनाहरुबाट बर्षेनी ७० अर्बको एल.पि.जी. ग्यास आयातलाई सदाका लागि विस्थापित गर्न सकिन्थ्यो ।

यसै सन्दर्भमा स्वतन्त्र उर्जा उत्पादकहरुको संस्थाले उर्जा सुरक्षाको अपरिहार्यता लाई मनन गर्दै आश्विन १७, २०७२ आइतबारका दिन व्यवस्थापिका संसदको कृषि तथा जलश्रोत समिति समक्ष उर्जा सुरक्षाको अबधारणा सम्बन्धि कार्यपत्र प्रस्तुत गरिसकेको छ ।

नेपाल विद्युत प्राधिकरणले गरेको विद्युत खपतको अति रुढिवादी प्रक्षेपणले भइरहेको सःसर्त विद्युत खरीद सम्झौता, विद्युत क्षेत्रका विभिन्न निकाय विचको आन्तरिक संघर्षले गर्दा नबढिरहेको विद्युत महशुल, नेपाल सरकारका विभिन्न अनुमति दिने विभागहरुको आ-आफ्नै अधिकारको व्याख्याले गर्दा कुनैपनि आयोजनाले आजसम्म समयमा चाहिने स्विकृती नपाएको अवस्थाले गर्दा हरेक वर्ष उर्जामा परनिर्भरता बढेर गएको छ । त्यसकारण हाल भइरहेको आयातको असहजता उर्जा नाकाबन्दी नै हो भनि आत्मसात गर्दै उर्जाको सामरिक महत्वलाई केन्द्रविन्दुमा राखेर अनियन्त्रित रुपमा भइरहेको आयातित इन्धनको विकल्प खोज्नु पर्ने कार्य अत्यावश्यक मात्रै नभई अतिनै ढिलो भइसकेको छ । यसका लागि स्वतन्त्र उर्जा उत्पादकहरुको संस्थाले निम्नलिखित ठोस कदमहरु चाल्नुपर्नेमा नेपाल सरकार उर्जा मन्त्रालयलाई जोडदार माग गर्दछ ।

राष्ट्रिय उर्जा संकटको अवस्था घोषणा गर्ने:

हाल राष्ट्रमा देखिएको चरम उर्जा संकटको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै, स्वाभिमान एवं अत्मनिर्भर राष्ट्र निर्माणको लागि राष्ट्रिय विद्युत एवं उर्जा संकट घोषणा गरी १० हजार मेगावाट विजुली उत्पादन नगरेसम्म लागू गर्ने र उर्जा संकट घोषणा अन्तर्गत निम्न कदमहरु चाल्ने:

१) उर्जा संकट सम्बन्धि कार्यविधि

उर्जा संकट, देशमा उर्जा कमीको जानकारी दिनको लागि मात्र सिमित नभएर संकटको समयमा निकायले लिनुपर्ने विशेषाधिकार, अन्य कानून जस्तै जग्गा प्राप्ति ऐन, वातावरणीय ऐन आदि अधिकारको निलम्बन र उर्जा संकटको लागि चाहिने अध्यादेश, नियम र कानूनी प्रावधानहरु तर्जुमा गर्ने पनि रहने छन् ।

२) राष्ट्रिय उर्जा सुरक्षा नीति:

उर्जामा आत्मनिर्भर राष्ट्र निर्माणको लागि राष्ट्रिय उर्जा सुरक्षा नीति अति आवश्यक छ । उर्जा श्रोतको विविधता र जलविद्युतको विकास गरी त्यसको प्रयोगबाट पेट्रोलियम आयातको प्रतिस्थापन अत्यन्त जरुरी छ । पेट्रोलियम आयातमा देशले कूल निर्यातको १२० प्रतिशत खर्च गरिरहेको अवस्था छ । जसलाई कम गर्न विद्युतको प्रयोग गरी एल.पि.जी. ग्यास लाई सम्भव भएसम्म प्रतिस्थापन गरी विद्युतिय यातायातलाई समेत बढावा दिन अति जरुरी देखिन्छ । जसबाट मात्रै नेपालले भारतसंगको इन्धन एवं ग्यासको करिब वार्षिक १२६ अर्बको कारोवारलाई विस्थापित गर्न सफल हुनेछ । यस नीति अन्तर्गत खनिज उर्जा, जल विद्युत र वैकल्पिक उर्जाको समेत राष्ट्रिय नीति तयार पार्ने ।

उर्जा सुरक्षामा निम्न बुँदाहरु समेटिनु जरुरी छ ।

- पेट्रोलियम आपूर्तिको विविधता (कम्तिमा ३ देश, भारत, चीन र तेश्रो मुलुकबाट पेट्रोलियम खरीद)

- उचित मात्रामा सामरिक पेट्रोलियम भण्डारण (कम्तिमा १०० दिन पुग्ने)
- जलविद्युतले (हुन सक्ने) पेट्रोलियम आयात प्रतिस्थापन
- उर्जा श्रोतको विविधता (जलविद्युत, खनिज र वैकल्पिक उर्जा)

३) एकल स्विकृती डेस्क (Single Approval Desk)

हाल जलविद्युत विकासको बाधकको रूपमा अन्तर मन्त्रालय तथा विभागीयहरु बीच समन्वयको कमी नै देखिएको छ । अन्तर मन्त्रालय समन्वयको कमीले गर्दा वन, वातावरण, अर्थ, स्थानिय विकास मन्त्रालयबाट जलविद्युत निर्माणको लागि गरिनुपर्ने काम एवं स्विकृतिहरु भ्रंशितिलो, एवं जटिल बन्दै गएको छ । तसर्थ वन, वातावरण, उद्योग, जग्गा प्राप्ती लगायत विषयको सहजीकरणको लागि द्रुत गतिमा निर्णय गर्नको लागि विभिन्न मन्त्रालयका प्रतिनिधि समेत सहभागि गराइ एकल स्विकृती डेस्क (Single Approval Desk) को व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

४) विद्युत महशुल समायोजन एवं विद्युत खरीद सम्झौता सुचारु गर्ने

नेपाल विद्युत प्राधिकरणले गरेको प्रक्षेपण (Forecast) अनुसार सन् २०१७ पछि आन्तरिक माग भन्दा बढि विजुली आपूर्ती हुने देखिएको हुँदा हाल उसले सशर्त विद्युत खरीद सम्झौता गरिरहेको अवस्था छ । खाना पकाउन, उद्योगमा प्रयोग भएका डिजेल जेनेरेटर विस्थापित गर्न तथा गर्दै केहि हदसम्म शहरी क्षेत्रमा टूली बस, विद्युतिय ट्राम, बस, कार र भविष्यमा विद्युतिय रेलको प्रयोग बढाइ उर्जामा अधिकतम आत्मनिर्भर राष्ट्र निर्माण गर्नको लागि तत्कालै ६,००० मेगावाट भन्दा बढी उर्जा आवश्यक छ । यसका लागि जलविद्युत क्षेत्रमा लगानीको न्यायोचित प्रतिफल प्रदान गर्न एवं यस क्षेत्रमा लगानी आकर्षण गर्नको लागि विद्युत खरीद मूल्य पुनरावलोकन गरी नेपाल विद्युत प्राधिकरणले गरिरहेको शसर्त विद्युत खरीद सम्झौता सच्याई विद्युत खरीद सम्झौताका लागि लामबद्ध रहेका जलविद्युत प्रवर्धकसंग तुरुन्त सम्झौता गर्नुपर्ने । विद्युतको भरपुर प्रयोगको लागि पिकिङ्ग, बर्षायाम, सुख्खायाम र जलाशययुक्त विद्युतको दर निर्धारण गर्नु पर्दछ ।

५) जलाशययुक्त आयोजनाको निर्माण गर्ने

सरकाले द्रुतगतिमा जलाशययुक्त आयोजना निर्माणमा जोड दिनु पर्दछ । अहिलेको लागि बुढि गण्डकी, नलसिंहगाड र पश्चिम सेतीको प्राविधिक अध्ययन भई सकेको हुनाले यि तीन आयोजना विकास समिति मोडेलमा नभई पब्लिक कम्पनी मोडेलमा व्यापक जनसहभागिता र रेमिटेन्सबाट आउने पूँजीको सदुपयोग गरी आयोजना द्रुत गतिमा निर्माण अगाडि बढाउनु जरुरी छ । सरकारले केवल जलाशययुक्त आयोजना मात्रै बनाउनु पर्दछ र निजी क्षेत्रले अन्य प्रकारको आयोजना र सौर्य आयोजना बनाएमा विद्युत ग्रिड पनि भरपर्दो हुन्छ र सबै विद्युति श्रोतहरु प्रयोग हुन्छ ।

६) निर्माण तथा हस्तान्तरण विधिबाट प्रशारणलाइन विस्तार

प्रशारण लाइन निर्माणमा देखा परेको जग्गा अधिग्रहण, Right of Way, एवं वन क्षेत्र सम्बन्धि समस्याको आवश्यक प्रष्ट नीति नभएको अवस्थाले निर्माणाधिन ३३ वटा १३२ के.भी. तथा खिम्ती - ढल्केवर १३२ के.भी. एवं ढल्केवर - मुजफ्फरपुर ४०० के.भी. प्रशारण लाइन समयमा सम्पन्न हुन नसकिरहेको अवस्था छ। यसको फलस्वरुप थुप्रै जलविद्युत आयोजना प्रभावित भएका, देशमानै उत्पादित विद्युत एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा पुऱ्याउन नसकिएकोलेदा निजी क्षेत्रले प्रस्ताव गरे अनुसार Build, Own and Transfer Model (BoT Model) मा आन्तरिक तथा Feeder प्रशारण लाइन निर्माणमा निजी क्षेत्रलाई तुरुन्त सहभागी गराउने र अन्य प्रशारणलाइन को निर्माण राष्ट्रले संकटकालको अवधारणा अनुसार विकास गर्ने ।

७) विद्युतीय यातायातका साधन आयातमा लाग्ने करमा तुरुन्त भारी कटौती गर्ने

विद्युतको खपत विस्तारै बढाउन र पेट्रोलियममा निर्भरता घटाउन, विद्युतिय यातायातका साधन जस्तै विद्युतीय कार, स्कुटर आदि एवं खाना पकाउने विद्युतिय उपकरणको आयात करमा कटौती गर्ने ।